

Izvešće o 59. kongresu Međunarodnog udruženja filmskih arhiva (FIAF), Generalnoj skupštini Europskih filmskih arhiva (ACE) te Simpoziju o zaštiti i restauraciji filmskoga gradiva u boji, Stockholm i Helsinki, 1–7. lipnja 2003.

1. Generalna skupština Međunarodnog udruženja filmskih arhiva (FIAF) održana 6. i 7. lipnja 2003. u Helsinkiju

Dnevni red izborne skupštine FIAF-a ima uobičajeni dnevni red u kojem se održava uvijek svečano otvorenje kojem je ovaj put nazočila ministrica kulture Republike Finske pozdravivši ovaj izniman skup filmskih arhiva iz cijeloga svijeta. Ukupno su bile nazočne 64 zemlje (punopravni članovi) sa svih kontinenata te 13 predstavnika zemalja pridruženih članica.

Nakon usvajanja dnevnoga reda te izvještaja Izvršnoga komiteta iz Seula usvojen je izvještaj dosadašnjega predsjednika FIAF-a gospodina Ivana Bolia Trujilla, u kojem su istaknuti djelovanje ove organizacije u novom tehnološkom okružju i nastojanja ovog udruženja da s jednakom pažnjom potpomogne rad filmskih arhiva na onim kontinentima gdje je njihova uloga minimalizirana a zbog klimatskih uvjeta iznimno teška, kao što su Afrika i Azija. U cijelosti je podržan financijski izvještaj za 2002. kao i budžet za 2003.

Potvrđeni su novi članovi FIAF-a (Armenija) i pridruženi članovi: Fondacija George Eastman, Fondacija Joris Ivens, Centar Aleksandar Dovženko te Fondacija Federica Fellinija. Nakon ovih točaka dnevnoga reda slijedila je svečanost proglašavanja počasnih članova FIAF-a za koje su predloženi čuveni filmski arhivist iz Milana Giani Comencini, koji od 1936. neprekidno radi u filmskim arhivima od 1936. godine a od 1941. stalni je sudionik FIAF-ovih kongresa. Za drugoga počasnog člana predložen je Robert Daudelin iz Kanade, aktivni sudionik, čiji je doprinos iznimno velik u svim dosadašnjim reorganizacijama FIAF-a od 1963. godine. Nakon njihovih prisjećanja na povijesne ličnosti koje su vodile FIAF u posljednjih 50 godina, prešlo se na usvajanje promjena Statuta i Pravila koja su predložena na Generalnoj skupštini u Seulu.

Slijedili su izbori i za predsjednicu FIAF-a izabrana je gospođa Eva Orbanz iz Berlina, koja je prije šest godina bila i Generalni sekretar ovog uglednog udruženja. Na iznenađenje mnogih članova za generalnog je sekretara bio je predložen samo jedan kandidat tako da je na tu odgovornu funkciju izabrana malo poznata Meg Labrun iz Nacionalnoga filmskog arhiva iz Canberre, Australija. Za blagajnika je ponovno izabran direktor Bundesarhiva-Filmarchiva Karl Griep. U već gore spomenutoj čudnoj izbornoj bitci oko članova Izvršnoga komiteta koja je trajala preko šest sati, konačno su u Izvršni komitet izabrani predstavnici Meksika, Švedske, Luksemburga, SAD-a, Brazila, Japana, Koreje i Francuske.

Posebno je interesantno bilo izlaganje Joao Socrates De Oliveire predsjednika Tehničke komisije. Izvešće Tehničke komisije nadovezivalo se na vrlo interesantno promišljanje ovoga velikog filmskog restauratora (poznata je njegova restauracija svjetskoga klasika Napoleona Abela Ganza iz 1927., prikazana na otvorenju Kongresa u Londonu). Tehnička komisija posjetila je pojedine arhive na raznim kontinentima, razmatrala je probleme filma i digitalnih medija, izrađen je novi priručnik za filmske arhive te je predloženo pokretanje pokretnoga centra za restauraciju koji bi na licu mjesta mogao pomoći u zaštiti ugroženih filmskih zbirki. Sve je iznenadila odluka ovoga poznatog stručnjaka o povlačenju s čela ove Komisije. Predložio je da tu ulogu preuzme vrijedni filmski restaurator iz Španjolske kinoteke gospodin Alfonso del Amo. Podržana su izvješća Komisije za katalogizaciju i dokumentaciju, a kad je riječ o izvješću Komisije

za programiranje i priliv filmskoga gradiva, predloženo je da se obnovi rječnik pojmova u zaštiti i restauraciji filmskoga gradiva.

Podnesena su izvješća o pojedinim projektima, kao što je na primjer dugo očekivana knjiga o zapaljivoj (nitratnoj) filmskoj vrpici koju je uredio i prezentirao gospodin Roger Smither iz Imperial War Museuma u Londonu. Ovo kapitalno djelo ostat će trajnim dobrom za edukaciju budućih filmskih arhivista.

Posebna pažnja posvećena je dovršenju web stranice FIAF-a. Isto se odnosi i na bazu podataka koju uspješno vode predstavnici Pacific Film Archive iz Berkeleya.

Ugledni filmski arhivist Paolo Cherci Usai iz Rochestera iznio je prijedloge za ovogodišnju filmsku školu koju polaze mladi filmski restauratori iz cijeloga svijeta. Predložio je i da se u suradnji s europskim zemljama organizira takva škola u Amsterdamu ili Berlinu.

Ugledna FIAF-ova nagrada za posebna dostignuća u zaštiti i restauraciji filmskoga gradiva, koja se dodjeljuje značajnim ličnostima iz filmske umjetnosti na prijedlog gospođe Eve Orbanz, sljedeće će se godine dodijeliti u okviru Berlinskoga filmskog festivala. Jedan je od prijedloga da tu nagradu 2004. godine dobije poznati južnoamerički redatelj Emanuel Dos Santos.

Razmatrani su odnosi s UNESCO-om i drugim međunarodnim organizacijama te prijedlozi za održavanje budućih kongresa: 2004. u Hanoiu, 2005. u Ljubljani i 2006. u Brazilu. Nakon otvorenoga Forumu završen je 59. kongres ovoga svjetskog udruženja.

2. Generalna skupština Europskih filmskih arhiva (ACE) održana u Helsinkiju 5. lipnja 2003.

Uobičajeni dnevni red generalnih skupština, pored utvrđivanja dnevnog reda, uvijek počinje usvajanjem izvješća iz prethodne generalne skupštine koja je 2002. održana u Bologni. Nakon toga razvila se diskusija o izvještajima u kojima su razmatrani pojedini projekti te aktivnosti udruženja.

Razmatrano je sudjelovanje europskih filmskih arhiva u programu ARCHIMEDIA, čiji je prvi seminar održan u Amsterdamu u siječnju ove godine posvećen problemima i izazovima koje predstavljaju digitalni mediji za filmske arhive, kao i nove koncepcije i nove politike u europskim filmskim arhivima.

Poseban seminar za mlade arhiviste održan je u Kopenhagenu u listopadu 2002., na temu promocije filmskoga naslijeđa, s uvijek aktualnim odnosom tradicionalnih tehnika i novih tehnologija. U mjesecu srpnju ove godine u Lisabonu će se održati drugi dio ovoga seminara s istom tematikom. U istom mjesecu u okviru festivala Il cinema Ritrovato u Bologni održat će se seminar o zvučnom aspektu filmske umjetnosti.

Filmski arhivi iz Londona i Francuske uključili su se u izradu filmskoga portala na web stranici, koji bi predstavljao europsku filmsku baštinu. Predloženo je da se osnuje komisija koja će ocijeniti dosadašnji rad te otkriti zašto ovaj posao nije dovršen.

Pod predsjedavanjem Grčke i Ministarstva kulture u Solunu je svibnja ove godine održana konferencija o europskom identitetu i kulturnim razlikama, s posebnim osvrtom na ulogu filma u europskom identitetu, zatim ulozi filma u obrazovanju te ukupnom stanju erupske filmske baštine. U skladu s izvješćem koji je sa sastanka u Solunu podnio Jose Manule Costa iz Portugala, u diskusiji je predloženo da se osnuje ljetna filmska škola za filmske arhiviste i restauratore. Predsjednica ACE gospođa Gabriele Claes

predložila je da se seminar održi u Portugalu u organizaciji Portugalske kinoteke. Također je predložila da se tematski drukčije organizirana nastavi konferencija iz Soluna, koja je ostavila duboki trag u europskoj kulturnoj politici, i to u Sintri.

Posebno je razmatran projekt Tjedan posvećen filmskom naslijeđu, djeci i mladeži (Cinedays) koji se s uspjehom održao u suradnji 16 arhiva i kinoteka. Bilo je prikazano 150 filmova, 260 projekcija, a nazočno 25 000 gledatelja. Zauzeto je stajalište da je potrebno izraditi posebni katalog za škole. Otvoreno je pitanje nastavka ove akcije jer Europska je komisija odlučila financirati samo promocijski materijal.

U Pragu je u rujnu 2003. održan posebni seminar za filmske arhive centralne i istočne Europe na temu kako organizirati istočnoeuropske filmske arhive u digitalnom okružju. Ovaj seminar trebao je biti održan u svibnju, ali je zbog istovremenog održavanja skupa u Solunu odgođen za rujan.

Nakon razmatranja djelatnosti u 2002. i 2003. godini prihvaćen je financijski izvještaj i budžet za 2003. godinu. U otvorenom Forumu postavljeno je pitanje što je s projektima GAMMA grupe koja je preuzela niz projekata iz područja zaštite i restauracije europskoga filmskog naslijeđa. Utvrđeno je da je veliki dio članova ove grupe prešao u Tehničku komisiju FIAF-a te je doslovno prestao rad ove značajne stručne grupe koja je imala funkciju tehničke komisije Europskog udruženja filmskih arhiva. Sekretarijat je preuzeo obvezu da utvrdi stanje i izvijesti članove udruženja.

3. Simpozij o restauraciji 2. i 3. lipnja održan u Švedskom filmskom institutu u Stockholmu

Svečano otvaranje Simpozija o blijeđenju filmskoga gradiva u boji, njegova zaštita i restauracija započelo je uvodnim govorom predsjednice Švedskoga filmskog instituta gospođe Ase Kleveland te ministrice kulture gospođe Marite Ulvskog. Njihova izlaganja ukazivala su na potrebu angažiranog odnosa kulturne politike prema čuvanju, zaštiti i restauraciji filmskoga gradiva kao nedjeljivoga dijela ukupne kulturne baštine.

Na veliko iznenađenje svih nazočnih filmskih arhivista i predstavnika arhiva iz cijeloga svijeta uručena je Nagrada FIAF-a za izvanredna postignuća u zaštiti filmskoga gradiva poznatom filmskom redatelju Ingmaru Bergmanu koji je osnovao posebnu fondaciju za zaštitu filmskoga gradiva te donirao svu svoju ostavštinu Švedskom filmskom institutu. Predstavnica Švedskoga filmskog instituta Ase Kleveland održala je vrlo dirljiv govor posvećen redatelju Ingmaru Bergmanu koji je svojim dolaskom uvećao ovaj skup. Predsjednik FIAF-a Ivan Trujillo predao je FIAF-ovu nagradu filmskom redatelju uz skandiranje svih nazočnih u dvorani. To je bio izniman doživljaj susreta s velikanom filmske umjetnosti koji je i sam bio potresen te izjavio da nikad nije otišao u Hollywood podići svoja tri Oscara i druge nagrade, ali da osjeća da se u ovom trenutku nalazi u svojoj obitelji, tj. među ljudima koji se brinu i čuvaju filmsko gradivo širom svijeta. Posebno uzbuđen zbog ove nagrade napustio je skup uz dugotrajan aplauz nazočnih sudionika.

Prvi dan Simpozija posvećen je povijesti i teoriji modernog procesa filmova u boji, a posebno zapažena predavanja održali su Robert Gitt iz UCLA Film and Television, Los Angelesa. Alfonso del Amo iz Španjolske kinoteke predočio je analizu vrsta filmske vrpce. Znanstvenici dr. Michelle Edge i prof. Norman Allen sa Sveučilišta Manchester Metropolitan predstavili su vrlo zanimljivo znanstveno istraživanje o uzrocima degradacije filmskog gradiva u boji. Poslijepodnevna predavanja započeo je dr. Peter Adelstein s Image Permanence Institute iz Rochestera, s temom zaštite filmskoga

gradiva u boji, utjecaja okoliša i uvjeta pohranjivanja kao temeljnih strategija u zaštiti filmskog gradiva.

Posebno zapaženo bilo je predavanje predstavnika Švedskoga filmskog instituta gospodina Rolfa Linforsa, koji je zajedno s predavačima iz Londona ponovno skrenuo pažnju filmskim arhivistima na zaboravljeni švedski sustav zamrzavanja filmske vrpce (Long Term Cold Storage) pod nazivom FICA sistem koji pretpostavlja da se u posebnom stroju izvrši vakumiranje i spremanje filmskoga gradiva u folije, zatim njihovo pohranjivanje u spremišta na temperaturu od 0 stupnjeva C i vlagu od 25%. Vraćanje na ovaj dokazani sustav kojega je usvojilo tek nekoliko zemalja pokazuje da još uvijek ne postoji odluka filmskih arhiva o uporabi sustava za trajno zamrzavanje filmske vrpce.

U završnom su predavanju toga dana sudjelovali Joao Socrates de Oliveira iz Britanskoga filmskog instituta te Paul Read, tehnički konzultant iz Londona, koji su vrlo nadahnuto i s utemeljenim stajalištima otvorili diskusiju o budućnosti procesa zaštite filmskoga gradiva u boji. Gotovo su svi sudionici sudjelovali u živoj diskusiji i opet je došlo do podjele na filmske restauratore, koji su skloni digitalnoj restauraciji, i na one koji su svjesni da je nažalost ta tehnologija još uvijek nedorečena (softver i hardver), preskupa te spora kad je riječ o zaštiti većih količina filmskog gradiva.

Drugi dan Simpozija posvećen je praktičnim primjerima zaštite i restauracije filmskoga gradiva u boji. Nakon uvodnoga izlaganja Roberta Gita o povijesti razvitka tehnologije filmskog gradiva u boji, priznati filmski restaurator Noel Desmet iz Kraljevske kinoteke u Brusselesu razmatrao je problem restauracije kad je film sačuvan u takozvanim separacijama, tj. u trima odvojenim filmskim vrpcama na kojima je sačuvana po jedna boja. Posebno impresivno bilo je predavanje gospodina Grovera Crispa iz tvrtke Sony koja zbog iznimno velikih tehničkih, tehnoloških i materijalnih mogućnosti može vršiti i najsloženije postupke restauracije pa su primjeri iz restauracije američkih filmova 1950-ih i 1960-ih uvjerila filmske arhiviste da se s takvom vrhunskom tehnologijom zaista mogu ostvariti iznimni rezultati u restauraciji izblijeđenoga filmskoga gradiva u boji. Prikazani su i drugi pojedinačni primjeri digitalne restauracije iz Finske i Mađarske, koji ukazuju da se s manjim tehnološkim mogućnostima i u nedostatku novaca vrlo teško može prići projektu digitalne restauracije.

Stefan Drossler iz Filmskog muzeja u Munchenu prikazao je probleme u zaštiti i restauraciji na primjerima triju sačuvanih verzija jednog te istog filma. Riječ je o poznatom filmu Lola Montes Maxa Ophulsa iz 1955.

Završno predavanje održao je David Walsh iz Imperial War Museuma, provokativno pitajući zašto bježati od digitalnoj restauraciji kad je ona u pojedinim fazama, posebno prezentacije, neizbježna. Nakon toga održana je opsežna diskusija.

4. Drugi Forum o sudbini filma u ovom stoljeću održan 4. lipnja u Švedskom filmskom institutu u Stockholmu

Posebno zapaženo bilo je uvodno izlaganje Davida Francisa, počasna člana FIAF-a, koji je kroz svoje remeniscencije pokušao današnje generacije filmskih arhivista upozoriti na ključne probleme kojima se bavila ova institucija. I nadalje je otvoreno pitanje komunikacije filmskih arhiva među sobom, ustroja FIAF-a u novonastaloj situaciji budući da je došlo do regionalnog organiziranja, posebno u Europi, sjevernoj Americi i Aziji te borbe za status FIAF-a, ali i filmskih arhiva unutar međunarodnih organizacija i vlastitih država.

Gospođa Jane D. Johnson iz UCLA Film and Television prikazala je projekt pod nazivom MIC (zbirke pokretnih slika), što je izazvalo veliko iznenađenje europskih filmskih arhiva jer je riječ o utemeljenju nove baze podataka i kataloga filmova na čemu filmski arhivi rade posljednjih 10 godina. Gospodin Stiven Ricci s istog Fakulteta iznio je niz prijedloga i preporuka za angažiranije sudjelovanje FIAF-a u obrazovnim programima.

Mato Kukuljica